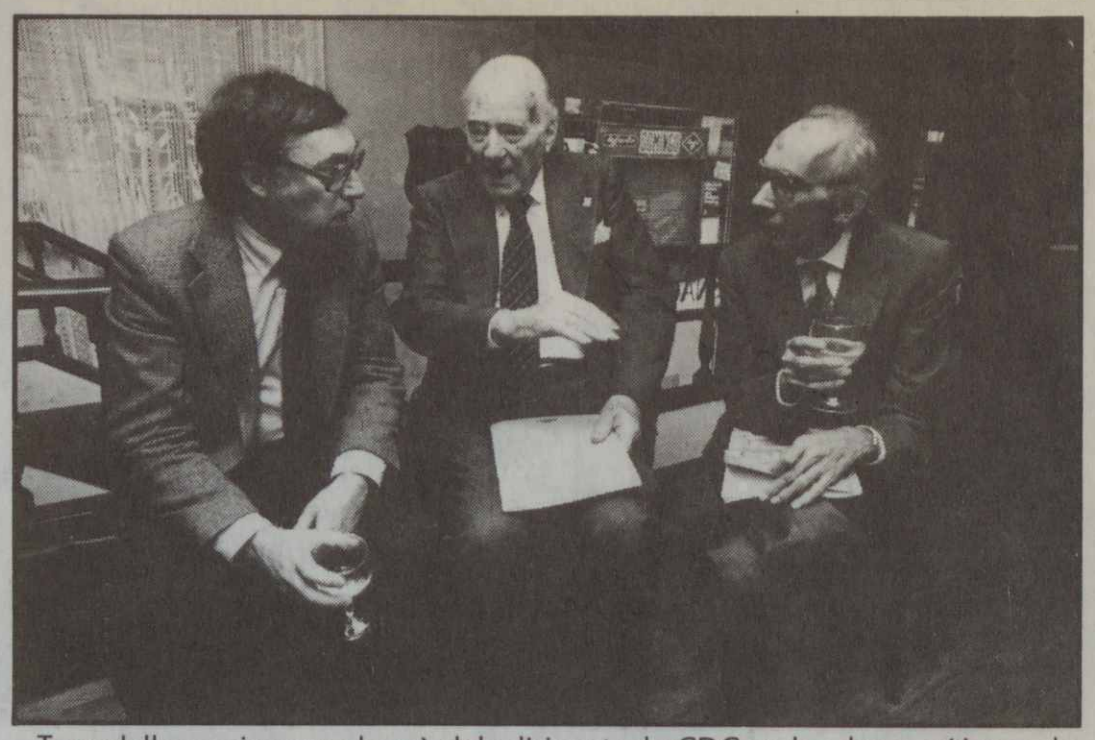
trava de ple en un dels afers més durs de les relacions entre els dos presidents. Tarradellas qualificà aquell incident com «una de les coses més greus que he conegut en la meva llarga vida d'exili», però abans havia tingut una topada també molt seriosa amb Pujol. Va ser amb motiu d'una trobada que van tenir en els moments en què la situació econòmica del president a l'exili era més crítica. Després de la davallada dels ajuts econòmics que la Presidència de la Generalitat rebia sobretot dels exiliats de Mèxic i Veneçuela, Tarradellas havia de fer molts equilibris fins i tot amb els diners d'anar a plaça i el secretari general de la Presidència, Lluís Gausachs, es quedà més d'un mes sense cobrar a temps el seu sou que tampoc no era res de l'altre món. Els esforços dels delegats de Tarradellas a l'interior, primer Fornas i després Frederic Rahola, per sortir d'aquesta angoixant situació eren ja insuficients. Ernest Udina, en el seu llibre *Josep Tarradellas. L'aventura d'una fidelitat* escriu que primer el 1970 i després el 1973 a través de la Fundació Jaume Bofill, Jordi Pujol «entrà en tractes amb Tarradellas per tal de crear, no amb els arxius personals sinó els de la Generalitat que el president guardava en lloc segur, una «Fundació Francesc Macià» a Suïssa, assegurant-li a canvi que ja no tindria més problemes econòmics». Aquesta darrera trobada va deixar Tarradellas extraordinàriament desanimat. Segons Lluís Gausachs va estar ben bé quinze dies que no volia ni menjar, molt deprimit, en un estat d'ànim molt baix. A Tarradellas no li sabia tant greu que una Fundació donada per ell li posessin el nom d'un altre president de la Generalitat —Pujol primer volia dir-li Prat de la Riba— com que una de les condicions del pacte incloïa el seu retir real de la política catalana a un poblet prop de la frontera amb Monaco, Saint Raphael. Un dia, però, Tarradellas s'acostà a Gausachs i li va dir contundent: «Saps què volen aquests? Volen que em mori. Doncs no els donaré el gust». I tot seguit recuperà la capacitat de treball febril que l'ha caracteritzat.

Tarradellas creia veure la mà dels dirigents de CDC en les dures crítiques de Josep Benet.

Passar-s'ho bé o patir amb la política

Aquest decandiment no és habitual en Tarradellas. Una de les

EL MOLT HONORABLE TARRADELLAS L'ÚLTIM DIA DE 1976

Havia nascut la complicada «Junta Democràtica» a París amb el pintoresc triumvirat Carrillo-García Trevijano-Calvo Serrer, que en Guti junt amb Andreu i Abelló ens volgueren posar entre coll i coll a l'Assemblea de Catalunya.

A Madrid, el 23 d'octubre es constitueix la «Plataforma de Organismos Democráticos» —«la Comissió dels nou»— dintre de la qual s'incorpora el líder de CDC Jordi Pujol. Feia ja un temps que sota els auspicis del Molt Honorable Tarradellas es treballava a Catalunya per constituir «l'Organisme Consultiu del president de la Generalitat» exiliat a Saint Martin Le Beau.

El punt de vista d'en Tarradellas era que Catalunya no tindria força com a tal, si es barrejava amb altres organismes estatals per exigir el reconeixement dels seus drets; hi quedaríem confosos i difusos. La Generalitat que ell encarnava jurídicament era la sola eina eficaç que obligaria Madrid a empalmar el procés de canvi amb la Generalitat de Catalunya del 1939.

CDC de Jordi Pujol fou l'únic partit nacionalista que formava part de la plataforma de Madrid. I això era mal vist, en general, per l'Assemblea de Catalunya, mal vist per l'Organisme Consultiu *in fieri* i era molt mal vist pel president Tarradellas que ho vivia com un inici de descrostament de l'Organisme Unitari, que podia engrunar-lo i fer-lo ineficaç.

Jordi Pujol tenia fil directe amb el president Suárez i coneixia les terribles resistències i dificultats que hauria de superar el govern de Madrid per fer «empassar» el reconeixement de Tarradellas als militars i altres estructures de la societat encara franquista. Tarradellas centrava i encarnava l'eslògan de *rojo y separatista* vist des de Madrid. Jordi creia més viable el reconeixement de Catalunya i de Generalitat sense Tarradellas, que no pas que aquest en fos el seu representant i l'encarnació jurídica. Creia més en el possibilisme suau que no pas en el *trágala* que suposava l'acceptació del gat vell habitant de Saint Martin Le Beau. De fet aquest fou el procés que ha seguit el País Basc amb el seu president exiliat. Jordi Pujol creia sincerament que la batalla del president Tarradellas estava perduda per endavant; una vegada produït el canvi democràtic el poble català l'aniria a buscar i li feria l'homenatge altament merescut. Però aquest camí marginava Tarradellas del govern de la Generalitat i ben segur suposava alguna retallada a la nostra autonomia.

És, just, dins aquest clima tens que provocava l'existència dels dos organismes —Plataforma de Madrid, Organisme Consultiu— que té lloc aquesta petita anècdota que ben segur inicia les diferències entre en Jordi Pujol i en Tarradellas que, després, amb alts i baixos s'ha mantingut durant aquests anys de democràcia.

Dins d'aquest requadre en Jaume Rodri i jo decidirem anar a visitar el president Tarradellas a Saint Martin Le Beau a finals de l'any 1976, després de les «Jornades de Teologia» que aquell any se celebraren a Perpinyà. Ens acompanya en el cotxe en Josep Camps i la Joana Villemur. El nostre objectiu és consultar al president si podíem engegar a Catalunya una campanya de recollida de firmes i altres activitats per a «l'immediat retorn del president de la Generalitat Josep Tarradellas» (als comunistes no els feia res que vingués, però com un ciutadà més. La seva persona no els era grata!).

Era el 31 de desembre. Tota la tarda parlàrem amb el president en el seu despatx, després de dinar. En la conversa surt en Jordi Pujol i el president pren aires d'enfadat i de dolgut a la vegada. Ens diu: «Fa pocs dies que en Jordi Pujol m'ha vingut a veure. Jo li he dit que abandonés la «Plataforma de Madrid». Aquell no és el teu lloc. Tot Catalunya ha d'estar darrera el seu president. En aquestes circumstàncies no es pot anar a Madrid a fer la gata maula. És un problema de prestigi i de força. I Catalunya avui la té. És la que més ha fet pel retorn de la democràcia. No ens podem barrejar i quedar aigualits enmig d'un pilot de sobrevinguts».

Davant la nostra mirada expectant, el president continuà: «li ho vaig dir assegut en aquesta butaca —assenyalant-la!— i ell em va prometre que abandonaria la Plataforma».

«Ara mateix! —li vaig dir jo—. Signeu-me un paper ara mateix!»

«Ara no puc. Ho haig de consultar amb els dirigents del meu partit».

«Demà!» afegí Tarradellas.

«Demà no tindré temps» replicà Pujol.

«La setmana que ve, doncs!» prosseguí Tarradellas.

I Pujol, després de rumiar-s'ho una mica fa: «A finals d'any! A finals d'any hauré abandonat la Plataforma de Madrid».

El president mirant el rellotge explotà. «Si d'aquí a set hores no em telefona (eren les cinc de la tarda) m'hi barallaré i el destruiré... com he fet amb l'Andreu i Abelló!!».

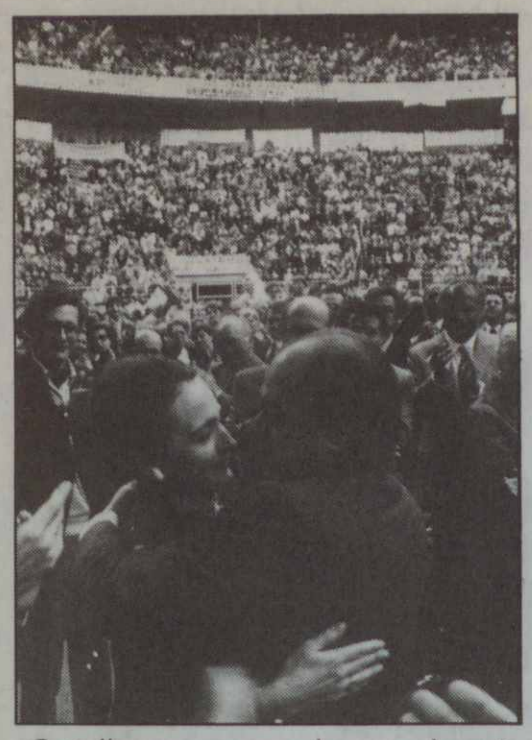
El to de Tarradellas era com el d'un pare enfadat perquè un dels seus marrecs «volia anar a la seva» sense cap mena d'experiència. Ell li tenia estima.

«El primer dia que em va venir a veure —ja fa anys— quan vaig sortir a acompanyar-lo a l'eixida li vaig dir: Vos sereu president de la Generalitat! Hem substituireu! Però heu de fer bondat!». I es va desfer en elogis de Marta Ferrusola.

Se sentia cofoi de poder representar aquest paper de pare-paràs de Catalunya. La seva fe va remoure muntanyes.

Nosaltres férem la campanya pel seu immediat retorn com a president. Ell es plantà un bon dia a la Moncloa, i el 23 d'octubre era rebut a Barcelona amb olors de multitud com a president de la Generalitat.

Josep Dalmau

«Cañellas creu massa la seva dona i Pujol mass poc».

Suárez comptava amb Pujol perquè «té molts duros i està aquí. En canvi Tarradellas és a 2.000 quilòmetres i pelat com una mona».

coses que més el distancia de Pujol és que Tarradellas s'ho passa bé amb la política, sobretot quan hi ha maldecaps, i en canvi Pujol hi pateix. Tarradellas sap sovint bromejar, encara que a vegades amb un humor prou dur, mentre que és difícil trobar en Pujol fent broma en política. En aquest sentit, Tarradellas també explicava de forma còmica les visites de Pujol. Comentava que el primer que li demanava era per la seva salut i que si li contestava que estava molt bé aleshores Pujol li demanava per les seves malalties més recents. A Tarradella això el deixava sempre molt escamat i ho comentava rient a alguns dels seus íntims. El cert és que el president exiliat va tenir una flebitis molt preocupant en una cama i que, en tornar a Barcelona, va estar uns dies a la Clínica Sant Jordi. Molts van creure que s'hi quedava i van començar a fer-se els càlculs polítics de la successió. L'únic quasi que no hi comptava era el mateix Tarradellas que en el viatge en ambulància a la clínica no va deixar de demanar que circulessin més a poc a poc perquè hi volia arribar sencer.

L'elecció de Pujol com a representant català de la Comissió dels 9 (després seria dels 10) per negociar amb el govern Suárez de la transició fou un altre dels moments difícils de la relació. Tarradellas demanà a Pujol que dimitís d'aquesta Comissió i quedà convençut que aquest ho faria, però, en tornar a Barcelona, l'actual president de la Generalitat no va obrar en aquest sentit. En l'esmentada carta a Manuel Ibáñez, Tarradellas se'n planyia: «No puc admetre —és un fet ben conegut— les mentides, les deslleialtats, ni les confusions com les que veiem avui a casa nostra encaminades naturalment a impossibilitar el retorn de les nostres institucions per part de certa gent que es diu nacionalista i actua com a adversari». També es queixava de «certes manifestacions partidistes emportades per una egolatria i una vanitat que realment em dol que pugui existir en certes persones que fins ara havia considerat amigues meves» i acabava dient que «fins al dia trenta-u de desembre no diré absolutament res, com res he dit fins ara, faci el que faci i digui el que digui el Sr. Jordi Pujol i els seus amics polítics. Ara bé, el trenta-u sí que faré unes declaracions en les quals no em referiré gairebé gens al senyor Jordi Pujol ja que no puc oblidar, malgrat tot el que en certs moments ha representat al nostre país, però si no rectifica ràpidament la seva conducta arribarà un dia que Catalunya en tindrà una imatge molt diferent, completament diferent, de la que va representar durant molts anys i que tots admiràvem».

Pujol no rectificà tot i que Tarradellas ajornà la seva roda de premsa del 31 de desembre del 76 al 6 de gener de l'any següent. Tarradellas ho celebrà irònicament amb un gran dinar. «Nosaltres que som pobres menjarem ostres i ell, que és ric, menjarà cues de sardina», va comentar. Però el seu missatge va tenir un to dur, gens irònic, en relació amb la decisió de Pujol de continuar en la Comissió dels 9. Benet qualificà de «text lamentable» la intervenció de Tarradellas, i aquest cregué veure-hi al darrera l'opinió dels líders de Convergència. «El País» atribuí a Miquel

ELS MOMENTS DOLÇOS D'UNA RELACIÓ AMB MAL REGUST DE BOCA

Els moments dolços en les relacions entre Josep Tarradellas i Jordi Pujol no són precisament freqüents. Fins i tot en trobades familiars com la que mantingueren els dos matrimonis i els fills respectius a la localitat de Sette, en presència de la família Fornas, deixaven una certa ressaca, una certa sensació de tensió continguda. Ni les platges de la vil·la francesa acabaven de relaxar l'ambient.

Amb tot, Joan Crexell, aleshores director periodista de la revista «Convergència democràtica», l'òrgan oficial del partit, recorda que Jordi Pujol li va dir poc abans del referèndum de la Constitució que posés a portada una fotografia de Josep Tarradellas a tota plana reclamant el vot favorable en la consulta.

Un parell de setmanes després, Jordi Pujol i Josep Tarradellas coincidien en la presentació del llibre *Des dels turons a l'altra banda del riu*, escrit a la presó pel primer. Era el dimarts 28 de novembre de 1978 i tot i no estar massa bé de salut, Tarradellas acceptà la invitació de l'autor del llibre per presidir l'acte. Aquella nit, en parlar de la intervenció de Pujol, Tarradellas va dir que li havia semblat «un parlament emocional que m'ha emocionat perquè hi he trobat una gran ambició per a aquesta Catalunya que tots estimem». Afegí que era «un llibre a la fidelitat» i que «per damunt de les divergències, per damunt de tot, hi ha aquesta fidelitat que ell, jo i tots vostès tenim a Catalunya».

Segons explica Joan Crexell, Jordi Pujol li va dir igualment que endarrerís l'aparició del seu llibre *La fi del cagaelàstics* fins després de les eleccions autonòmiques del març del 1980. El que preocupava Pujol eren les contínues referències crítiques que es feien a la persona de Tarradellas que podien fer pensar, segons Crexell, «que es tractava d'un cop baix de CDC a l'aleshores president». Realment, en el conjunt de poesia política anònima que conforma el llibre, les al·lusions a Tarradellas eren força despietades i abundants, especialment les que es fan sota el titol «Un temps per a esquinçar. La Veu de Catalunya a Tarradellas» i que comença dient: «Honor no és el vostre mot/Cal purgar les malifetes/que el temps no guareix del tot/les nafres massa concretes». El llibre es va publicar l'abril del 80.

«El critico perquè l'estimo»

Abans, el 8 de febrer del mateix any s'havia produït un altre dels bons moments en les relacions d'ambdós, si més no pel que fa a opinions públiques laudatòries o positives d'un en relació amb l'altre. Va ser també amb motiu de la presentació d'un altre llibre de Pujol: «Construir Catalunya». Als partits no convergents els molestà que Tarradellas es prestés poques setmanes abans de les eleccions autonòmiques a presentar un llibre de Pujol, però el cert és que les bones paraules imperaren en l'acte, celebrat en un hotel barceloní. Jordi Pujol inicià el seu parlament agraint la presència de Tarradellas i va dir que «ell ens ha salvat la pedra angular on construir la nostra societat civil». Lluny quedaven aquells dies en què Pujol no estava massa convençut de l'exigència immediata del restabliment de la Generalitat. Al seu torn, Tarradellas parlà de Pujol com d'un fill: «El critico perquè l'estimo. Els homes que són joves han d'escoltar més les crítiques que els elogis». Va recordar que l'havia anat a veure a França poc després que sortís de la presó. «Tothom em parlava de Pujol, explicà Tarradellas, i no el coneixia. Quan va venir vam estar xerrant tota la nit, fins a les sis del matí, i quan el vaig acomiadar al tren li vaig dir que arribaria allà on es proposés». Afegí que «és veritat que estem enfadats, però és necessari que sigui així. Si sempre li donés la raó s'equivocaria. Tinc el dret d'enfadar-me. Ell, però, també s'enfada amb mi, i m'ho diu, i altres